

хиятидан фойдаланиш даражасини қиёсий таҳлил қилиш, балки ҳудудлар ҳолатига ҳам баҳо бериш имконияти мавжуд. Саноатни барқарор ривожлантириш ва саноат салоҳиятини оширишга қаратилган энг муҳим стратегияларни ишлаб чиқиш жараёнида ҳам ушбу усулдан фойдаланиш мақсадга мувофиқ.

Хулоса ва таклифлар. Ҳудудлар саноатини мутаносиб ривожлантириш ва самарали жойлаштириш стратегиясини белгилашда, саноатнинг ишлаб чиқариш салоҳиятини оширишда келтириб ўтилган услубий ёндашувлардан фойдаланиш мақсадга мувофиқ. Ўзбекистон Респуб-

ликасида саноатнинг ишлаб чиқариш салоҳиятидан самарали фойдаланишда мавжуд имкониятлар ва ишлаб чиқариш салоҳиятини оширишга таъсир этувчи омилларини инобатга олган ҳолда амалга ошириш лозимлигини англади. Шунга кўра, Республикада саноатни ривожлантиришга қаратилган мақсадли лойиҳалар ва стратегияларни белгилашда таклиф этилган моделдан фойдаланиш, ҳудудларда саноатни мутаносиб ривожлантиришга эришиш имкониятларини оширишга, минтақалар хусусиятидан келиб чиққан ҳолда, ишлаб чиқариш кучларидан мақсадли фойдаланишни юзага чиқаради.

Манба ва фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. <http://uza.uz/oz/documents/zbekiston-respublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyevning-oliy-22-12-2017>.
2. Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари. <https://stat.uz/uz/ochiq-malumatlar/umumiy-malumatlar/443/>
3. Tarasov P.S. Evaluation of the production potential of the. *Regionalnaya ekonomika: teoriya i praktika - Regional Economics: Theory and Practice*, 2009, no. 35 (128), pp. 8-15 (In Russian).
4. Шаназарова Г.Б. Саноат корхоналарининг инновацион салоҳиятини баҳолашнинг айрим назарий масалалари. // "Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар" илмий-электрон журнали. 4-сон, июль-август, 2017 йил. <http://www.iqtisodiyot.uz>.
5. Ябжанова Т.Г. Оценка производственного потенциала Республики Бурятия. // *Региональная и отраслевая экономика*. 2014. № 5. <http://eizvestia.isea.ru>.
6. Расулов Ф.С. Саноат тармоғини ривожлантиришнинг ўзига хос хусусиятлари. // "XXI аср: фан ва таълим масалалари" илмий-электрон журнали. 3-сон, 2018 йил.
7. Умаров И.Ю. Ўзбекистон Республикасида озиқ-овқат маҳсулотларини ишлаб чиқариш салоҳияти. // "Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар" илмий-электрон журнали. 6-сон, ноябрь-декабрь, 2018 йил.
8. Салимов Б.Б. Саноат маҳсулоти ишлаб чиқаришнинг ҳудудлар бўйича қиёсий таҳлили ва уни ривожлантиришнинг устувор йўналишлари. // "Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар" илмий-электрон журнали. 3-сон, май-июнь, 2018 йил.
9. Мамаджонов Д. Г. Иқтисодиётни модернизациялаш шароитида саноат тармоғининг бошқарув самарадорлигини ошириш йўллари. // "Халқаро молия ва ҳисоб" илмий-электрон журнали. 3-сон, июнь, 2018 йил.
10. Ташматов Р. Ҳудудларда ер ресурсларидан фойдаланиш самарадорлиги таҳлили. // "Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар" илмий-электрон журнали. 4-сон, июль-август, 2017 йил.
11. Қурбонов Ж.Қ. Саноатни модернизациялаш Ўзбекистон иқтисодиётининг рақобатдошлигини ошириш воситаси сифатида. // "Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар" илмий-электрон журнали. 2-сон, март-апрель, 2017 йил.
12. Хомидов С.О. Саноатнинг ривожланиш тенденциясини моделлаштириш (Ўзбекистон Республикаси мисолида). Иқ. фанлари бўйича (PhD) дисс. авт. 08.00.06 - Эконометрика ва статистика. ТДИУ. 2017 й.
13. Бозорова Ф.А. Солиқ тушумларини прогностлаш усулларининг назарий асослари ва уларни қўллашнинг ўзига хос хусусиятлари. // "Халқаро молия ва ҳисоб" илмий-электрон журнали. 3-сон, июнь, 2018 йил.
14. Муаллиф ишланмаси.
15. Ўзбекистон Республикаси давлат статистика қўмитаси маълумотлари асосида тузилган.
16. Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси. Ўзбекистонда 2017 йилнинг январь-декабрь ойларида бандлик ва меҳнат бозори. <https://stat.uz/uploads/docs/bandlik17-uz.pdf>
17. Бозорова Ф.А. Солиқ тушумларини прогностлаш усулларининг назарий асослари ва уларни қўллашнинг ўзига хос хусусиятлари. // "Халқаро молия ва ҳисоб" илмий-электрон журнали. 3-сон, июнь, 2018 йил.

MAHSULOTLARNI DIVERSIFIKATSIYALASH ASOSIDA TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI

https://doi.org/10.55439/ECED/vol24_iss5/a45

Muxtarov Maxmudjon Marifovich -
 Andijon mashinasozlik instituti
 Iqtisodiyot kafedrasi o'qituvchisi (PhD)

Annotatsiya. Ushbu maqolada sanoat korxonalarining rivojlanish xususiyatlari, bugungi kundagi mavjud holati, shuningdek, ishlab chiqarish natijalariga diversifikatsiya omili ta'siri o'rganilgan. Muallif mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish, sanoatning iqtisodiy natijalarini yaxshilash va iqtisodiy samaradorlikni oshirish bo'yicha mulohazalar yuritadi.

Kalitli so'zlar: sanoat, korxonalar, samaradorlik, ishlab chiqarish, baholash, diversifikatsiya, fond qaytimi, kapital qaytimi, rentabellik, modernizatsiya, iqtisodiyot.

ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ТЕКСТИЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ НА ОСНОВЕ ДИВЕРСИФИКАЦИИ ПРОДУКЦИИ

Мухтаров Махмуджон Марифович -
 Преподаватель кафедры Экономики (PhD)
 Андижанского машиностроительного института

Аннотация. В данной статье исследуются особенности развития промышленных предприятий, их современное состояние на сегодняшний день, а также влияние фактора диверсификации на результаты производства. Автор делает размышления о развитии экономики страны, повышении экономических результатов деятельности отрасли и повышении экономической эффективности.

Ключевые слова: промышленность, предприятие, эффективность, производство, оценка, диверсификация, доходность акций, возврат капитала, рентабельность, модернизация, экономика.

WAYS TO INCREASE ECONOMIC EFFICIENCY OF TEXTILE INDUSTRY ENTERPRISES BASED ON PRODUCT DIVERSIFICATION

Mukhtarov Makhmudjon Marifovich -
 Andijan Machine Building Institute
 Teacher of the Economics department (PhD)

Abstract. This article explores the features of the development of industrial enterprises, their current state today, as well as the influence of the diversification factor on the results of production. The author makes reflections on the development of the country's economy, improving the economic results of the industry and improving economic efficiency.

Keywords: industry, company, efficiency, production, valuation, diversification, stock return, capital return, profitability, modernization, economy.

Kirish. Mamlakatda sanoat korxonalarining iqtisodiy va innovatsion salohiyatini yaxshilash, iqtisodiy-ijtimoiy munosabatlarni takomillashtirish natijasida iqtisodiy samaradorlikka erishishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Sanoat tarmog'ini rivojlantirish asosida mavjud ishlab chiqarish resurslaridan foydalanish yaxshilanadi hamda aholining ish bilan bandligini ta'minlashga katta hissa qo'shadi.

Jahonda globallashuv sharoitida to'qimachilik sanoati korxonalarini iqtisodiy samaradorligini oshirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Sanoat tarmog'i rivojlanishida sanoat korxonalarini iqtisodiy natijalari ta'sirini baholash, ularning rivojlanishidagi ustuvor omillarni aniqlash, resurslar sarfini me'yorlashtirish asosida aholi bandligini ta'minlash, sanoatning ishlab chiqarish va resurs salohiyatidan oqilona foydalanish, hududlarning mavjud imkoniyatlari hisobiga korxonalar faoliyatini ixtisoslashtirish, ishlab chiqarish tarkibiy tuzilmasini takomillashtirish va unga diversifikatsiyalash ta'sirini tadqiq etish bu boradagi ustuvor yo'nalishlardan hisoblanadi.

O'zbekistonning 2022-2026-yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasiga asosan iqtisodiyotning asosiy tarmoqlaridan biri hisoblangan to'qimachilik sanoati korxonalarini faoliyatini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. «Ip kalavani chuqur qayta ishlash va tayyor mahsulotlar eksporti hajmini 5 mln. AQSh dollariga yetkazish hamda sohada ish o'rinlarini 570 ming nafarga yetkazish» bo'yicha vazifalar belgilangan [1]. Mazkur vazifalardan kelib chiqqan holda to'qimachilik sanoati korxonalarida ishlab chiqarish resurslaridan optimal foydalanish,

samarali talabga asoslangan holda ishlab chiqarish va bozor aloqalarini yo'lga qo'yish hamda to'qimachilikda raqamli texnologiyalardan foydalanish asosida iqtisodiy samaradorlikni oshirish yo'nalishlarida ilmiy tadqiqotlarni chuqurlashtirish maqsadga muvofiq.

Bunda bevosita ichki bozor bilan birga mahsulotlar eksportini oshirishga alohida e'tibor qaratish talab etiladi. Mahsulotlar eksportini oshirishda diversifikatsiyalashga alohida e'tibor qaratish zarur bo'lib, diversifikatsiyalash iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini baholash uchun turlicha yondashuvlar asosida baholangan va ular asosida iqtisodiy natijalarning ijobiy tomonga o'zgarishi masalasida bir qator tadqiqotlar olib borilgan.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Sanoat korxonalarini iqtisodiy samaradorligiga ishlab chiqarishni tashkil etish holati ta'sirini Maykl Djorj [5], M.M.Panov [12] tejamkor ishlab chiqarish tamoyillari, diversifikatsiya jarayonlarining samaradorlikka ta'siri, iqtisodiy va texnologik daraja ko'rsatkichi, texnologiyalar bilan ta'minlanganlik darajasi va korxonalarining bugungi kundagi rivojlanish darajasi holati va bu asosida potensial samaradorlikni baholanganlar. Mualliflar mahsulotlar diversifikatsiyasi o'zgarishi natijasida umumiy iqtisodiy samaradorlik o'zgarish darajasini baholaganlar.

A.S.Smagulov ishlab chiqarish zaxiralarining to'g'ri belgilanishi samaradorlikni ta'minlovchi asos hisoblanib, xomashyo resurslar ta'minoti va saqlanishi, ishlab chiqarishning foydalni mayotgan ichki imkoniyatlarini yaxshilash va diversifikatsiya hisobiga

samaradorlikni ta'minlashni asoslagan [13].

N.Menkyu ishlab chiqarish samaradorligiga "muqobil chiqimlar" (yo'qotilgan imkoniyatlar bilan bog'liq xarajat) tushunchasini ilgari surgan [7].

B.A.Muradov moddiy resurslardan foydalanish darajasi, xomashyo bazasi va resurslar sifati va ta'minoti ahamiyatini baholagan [6] bo'lsa, Y.K.Chir-

kunova samaradorlik xomashyo va moddiy resurslar narxi ta'minoti va logistika tizimiga bog'liqligini asoslagan [14].

Shu bilan birga, sanoat korxonalarini iqtisodiy-ijtimoiy natijalariga diversifikatsiyalash natijalari ta'sirini V.Ryabseva, A.Salai va K.Gateva baholaganlar (1-jadval) [9].

1-jadval

Sanoat korxonalarini iqtisodiy-ijtimoiy natijalariga diversifikatsiyalash natijalari [8]

Indeks nomi	Hisoblash formulasi	Shartli belgilash
V.Ryabsev	$I_R = \sqrt{\frac{\sum(d_{1i} - d_{0i})^2}{\sum(d_{1i} + d_{0i})^2}}$	d_0 - dastlabki holatdagi tarmoqdagi ulushi;
A.Salai	$I_S = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n \left(\frac{d_{1i} - d_{0i}}{d_{1i} + d_{0i}}\right)}{n}}$	d_1 - keyingi holatdagi tarmoqdagi ulushi;
K.Gatev	$I_R = \sqrt{\frac{\sum(d_{1i} - d_{0i})^2}{\sum(d_{1i}^2 + d_{0i}^2)}}$	n - tuzilmadagi elementlar soni

Bu indekslardan diversifikatsiyalash o'zgarishlari intensivligini tavisflovchi ko'rsatkich sifatida foydalanish mumkin, lekin bu ko'rsatkichlar diversifikatsiya holatini to'la baholash imkonini bermaydi.

Diversifikatsiyalashni baholashda Y.A.Kolmak Teyla indeksidan foydalanishni taqdim etgan [9].

$$T = \sum_{r=1}^R \left(\frac{Y_r}{y} * Ln \frac{Y_r}{Y/R}\right) \quad (2)$$

Bunda: Y_r - r mintaqaning o'zgaruvchan qiymati; Y - bir xil o'zgaruvchilarning qiymati; R - mintaqalar soni.

Taqdim etilgan metodikalar korxonalar faoliyatida foydalanish uchun samarali bo'lsa-da, korxonalar samaradorligini to'la baholay olmaydi, biroq umumiy diversifikatsiyasi koeffitsiyentini baholashda foydalanish mumkin. Fikrimizcha, iqtisodiy samaradorlik nuqtayi nazaridan diversifikatsiyaga yondashilganda, mazkur ko'rsatkichda sotilgan mahsulotlar hajmi o'zgarishi asosida aniqlash ijobiy natija beradi. Shuning uchun to'qimachilik korxonalarini uchun diversifikatsiya qilishning miqdoriy va sifat darajasi baholash metodologiyasi takomillashtirildi.

$$DE_t = \left[\left(1 - \frac{1}{n}\right) * \sum_{i=1}^n \frac{SQ_t^i}{Q_t^i} \right] - \left[\left(1 - \frac{1}{m}\right) * \sum_{j=1}^m \frac{SQ_b^j}{Q_b^j} \right] \quad (3)$$

Bunda: DE_t - diversifikatsiya samaradorligi; n - diversifikatsiya davrida korxonadan ishlab chiqarilgan mahsulot turlari soni; m - dastlabki holatda ishlab chiqarilgan mahsulot turlari soni; SQ_t^i - diversifikatsiyadan so'ng sotilgan mahsulot hajmi; SQ_b^j - diversifikatsiyadan oldingi davrdagi sotilgan mahsulot hajmi [8].

Tadqiqot metodikasi. Tadqiqot jarayonida qiyosiy tahlil, empirik baholash, omilli tahlil, tanlanma kuzatish, analiz va sintez, induksiya va deduksiya, statistik tahlil, qiyosiy tahlil hamda iqtisodiy-matematik modellashtirish kabi usullardan foydalanilgan.

Ko'rib chiqilgan uslublarni tahlil etish asosida yuqoridagi ma'lumotlardan kelib chiqqan holda to'

qimachilik korxonalarida iqtisodiy samaradorligini baholashda diversifikatsiya samaradorligini baholash maqbul uslub hisoblanadi.

Tahlil va natijalar. Korxonalarining bugungi kundagi iqtisodiy holatidan kelib chiqqan holda ishlab chiqarish natijalari innovatsion faoliyat, moliyaviy natijalar, texnikaviy samaradorlik va marketing faoliyati natijalariga alohida e'tibor qaratish zarur [8].

Bunda korxonaning asosiy ishlab chiqarish natijalarining umumiy iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini asoslash talab etiladi. "Skorton tekstil" MChJda bu ko'rsatkich oxirgi yillarda birmuncha yaxshilangan (2-jadvalga qarang).

$$Iqts = \frac{Ijts + Mls + Ins + Mars + Ts}{5} = \frac{0,59 + 0,61 + 0,81 + 0,71 + 0,42}{5} = 0,63$$

Andijon viloyatida ayrim to'qimachilik sanoat korxonalarining iqtisodiy samaradorligi holati (koeffitsiyent)

Yillar	«Skorton tekstil» MChJ	«Saxovat Teks» MChJ	«Xo'jaobod turon tekstil» MChJ
2011-yil	0,57	0,51	0,59
2015-yil	0,61	0,55	0,51
2020-yil	0,62	0,59	0,57
2021-yil	0,63	0,61	0,61

Manba: «Skorton tekstil» MChJ, «Saxovat Teks» MChJ va «Xo'jaobod turon tekstil» MChJlarning yillik statistik ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlangan.

Korxonalarining umumiy iqtisodiy samaradorligi «Skorton tekstil» MChJda 2021-yil uchun 0,63 koeffitsiyentga, 2011-yili 0,57 koeffitsiyentga, 2015-yili 0,61 koeffitsiyentga teng bo'lgan. «Saxovat Teks» MChJda 2021-yili hisob-kitoblarimizga ko'ra, bu ko'rsatkich 0,61 koeffitsiyentga teng bo'lgan va 2015-yilga nisbatan 9,0 foizga, 2020-yilga nisbatan 3,3 foizga yaxshilangan. «Xo'jaobod turon tekstil» MChJda esa umumiy ishlab chiqarish samaradorligi 2021-yili 0,61 koeffitsiyentni tashkil etgan bo'lsa, 2011-yili 0,59 koeffitsiyentni, 2020-yili 0,57 koeffitsiyentni tashkil etgan. Demak, to'qimachilik sanoati korxonalari iqtisodiy samaradorligini umumlashtiruvchi integral ko'rsatkichlarning yuqori (0,7-1,0), o'rta (0,4-0,69) va past (0-0,39) darajalari bo'yicha guruhlashimiz mumkin. Mazkur chegaraning texnologik, marketing, ijtimoiy, innovatsion samaradorlik mezonlari o'zaro bog'liqligi va ta'siri aloqalari yuqori bo'lib, mavjud resurslardan foydalanishni muvofiq lashtirish zarur. Amaliyotda to'qimachilik korxonalarini iqtisodiy samaradorligiga innovatsion faoliyat natijalari va marketing samaradorligi ta'siri ijobiy bo'lmoqda. Korxonalarda innovatsion faoliyatni rivojlantirish asosida moliyaviy-iqtisodiy, texnikaviy va marketing faoliyati mutanosibligini ta'minlash va ishlab chiqarish zanjirining vertikal integratsiyalashuvi ta'minlanadi.

Yuqoridagi ma'lumotlardan kelib chiqqan holda, sanoat korxonalarida iqtisodiy samaradorlikni oshirishda quyidagilarga e'tibor berish zarur:

sanoat korxonalarida mehnat natijalarini baholash asosida mavjud ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkoniyatlarini aniqlash;

korxonada o'rtacha oylik ish haqi va mehnat unumdorligi ko'rsatkichining o'zgarish nisbatlari asosida samaradorlikni oshirish;

iqtisodiy samaradorlikni ta'minlashda muvozanatlashgan ko'rsatkichlar tizimidan foydalanish;

moddiy resurslar ta'minotini me'yorlashtirishda ularning narxi, sotib olish, tashish uchun qilinishi mumkin bo'lgan xarajatlarni hisobga olish;

resurslarni yetkazib berish va saqlash jarayonida resurslar sifati buzilishining oldini olish hamda xomashyo va mol yetkazib beruvchilar bilan amalga oshiriladigan iqtisodiy aloqalarni mustahkamlash;

ishlab chiqarish quvvatidan kelib chiqib, bozor iqtisodiyotining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda, ishlab chiqarish strategiyasini shakllantirish. Bunda asosiy e'tiborni ishlab chiqarish muvozanatini ta'minlashga, bozor talabiga mos sifatli mahsulot ishlab chiqarish va ularning realizatsiyasiga qaratish zarur.

To'qimachilik sanoati korxonalarida ishlab chiqarilgan mahsulot hajmi o'zgarishi bilan uning faoliyati samaradorligi ham o'zgarib bormoqda. Ijtimoiy-iqtisodiy samaradorlik mezonlari qatorida diversifikatsiya samaradorligining ham prognoz parametrlari ishlab chiqildi. Diversifikatsiya samaradorligiga ta'sir etuvchi omillar sifatida mahsulot ishlab chiqarish hajmi, sotilgan mahsulot hajmi, mahsulotlar turi, mahsulot tannarxi va sof foyda ko'rsatkichlari olindi. Omil va manba sifatida olingan ko'rsatkichlarning 2026-yilga qadar prognoz qiymatlari hamda iqtisodiy samaradorlik natijalari aniqlandi.

Andijon viloyatidagi ayrim to'qimachilik sanoati korxonalarini diversifikatsiya samaradorligi bilan bog'liq ko'rsatkichlarining 2026-yilga qadar mo'ljallangan prognoz ko'rsatkichlari o'zgarish sur'ati

Yillar	«Skorton tekstil» MChJ	«Saxovat Teks» MChJ	«Xo'jaobod turon tekstil» MChJ
	Mahsulotlar diversifikatsiyasi samaradorligi	Mahsulotlar diversifikatsiyasi samaradorligi	Mahsulotlar diversifikatsiyasi samaradorligi
2023-y.	0,11	0,09	0,22
2024-y.	0,12	0,091	0,25
2025-y.	0,12	0,11	0,27
2026-y.	0,14	0,13	0,31

Manba: «Skorton tekstil» MChJ, «Saxovat Teks» MChJ va «Xo'jaobod turon tekstil» MChJlarning yillik statistik ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlangan.

Mahsulotlar diversifikatsiyasi samaradorligining prognoz parametrlarini ishlab chiqishda «Skorton tekstil» MChJ, «Saxovat Teks» MChJ va «Xo'jaobod turon tekstil» MChJlarning 2011-2021-yillardagi iqtisodiy ko'rsatkichlari asosida amalga oshirgan tahlil natijalarimiz va ularning o'zgarish tendensiyalarini e'tiborga olganmiz.

Amalga oshirilgan tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, yuqoridagi omillar asosida trend modellari yordamida omillar qiymatini 2026-yilga qadar ekonometrik model asosida prognozini amalga oshirdik. Andijon viloyatidagi ayrim to'qimachilik sanoati korxonalarining diversifikatsiya samaradorligi prognoz ko'rsatkichlari 3-jadvalda keltirilgan.

Viloyatdagi to'qimachilik korxonalarining iqtisodiy natijalari nafaqat tashqi bozorda raqobat kuchliligi bilan, balki ichki bozorda ham ishlab chiqarish kuchlarining to'xtovsiz rivojlanib borayotganligi uchun mahsulotlar bozorini kengaytirishga harakat qilmoqda.

Tahliliy ma'lumotlarga ko'ra ham 2021-yil bazis yil sifatida tanlab olingan bo'lib diversifikatsiya samaradorligi 2026-yilga qadar ortib borishi kuzatilgan bo'lib, «Skorton tekstil» MChJda 2021-yili 0,091 ko'effitsiyentdan 2026-yili 0,14 ko'effitsiyentga ortishi kutilayotgan bo'lsa, «Xo'jaobod turon tekstil»

MChJda 0,16 ko'effitsiyentdan 2026-yili 0,31 ko'effitsiyentga ortishi aniqlangan. Natijada korxonalarini sotish rentabelligi ko'rsatkichi ham ortib borishi aniqlandi.

Xulosa va takliflar. Demak, to'qimachilik sanoati korxonalarida mahsulot ishlab chiqarishni diversifikatsiyalash nafaqat sanoat tarmog'ini, balki iqtisodiyotimizning barcha tarmoqlari mutanosib rivojlanishini ta'minlovchi manbalardan biri hisoblanib, natijada yangi turdagi ishlab chiqarishni o'zlashtirish, ishlab chiqarish vositalarini modernizatsiyalash, innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash va mahsulot hajmini oshirish imkoniyati yuqori. Shu sababli to'qimachilik sanoati korxonalarida diversifikatsiyalash samaradorligini oshirish uchun quyidagi mulohazalarga e'tibor berish lozim:

- to'qimachilik sanoati korxonalarida ilmiy-texnik, ishlab chiqarish hajmini oshirish, mahsulot turini ko'paytirish orqali yangi modifikatsiyani yaratish;
- to'qimachilik sanoati korxonalarida iqtisodiy samaradorlik darajasi yuqori bo'lgan tarmoq faoliyatiga investitsiya mablag'larini yo'naltirish orqali ishlab chiqarish hajmini oshirish zarur.

Manba va foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvarda "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-sonli farmoni.
2. "2030-yilgacha bo'lgan davrda barqaror rivojlanish sohasidagi milliy maqsad va vazifalarni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida" O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 841-sonli qarori. Lex.uz
3. Kim V.G. «Innovatsion texnologiyalar asosida sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish» mavzusidagi (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – T., 2019-y. 11-13-bet.
4. Kurbanova R.J. «Servis korxonalarini modernizatsiyalash va ularda xizmat ko'rsatish samaradorligini oshirish (Samarqand viloyati umumiy ovqatlanish korxonalari misolida)» mavzusidagi (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – Samarqand, 2019-y. 16-bet.
5. Майкл Джордж. «Бережливое производства + шесть сигм в сфера услуг. Перевод с английского». – М., 2017 г.
6. Мурадов Б.А. "Чарм-пойабзал корхоналарида маҳсулот ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш йўллари" мавзусидаги (PhD) диссертацияси автореферати. – Т., 2018 йил. 13-бет.
7. Мэнкью Н.Г. Принципы макроэкономики. 4-е изд. Пер с англ. – СПб.: Питер, 2009. С. 87.
8. Muxtarov M.M. "To'qimachilik sanoati korxonalarining iqtisodiy faoliyati samaradorligini oshirish" mavzusidagi (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – T., 2023-y.
9. Mukhtarov M.M. «Ways to increase the economic efficiency of textile clusters». *Journal of Management Value & Ethics (A quarterly Publication of GMA) July-Sept. 2022 Vol. 12 No.03. P. 102-107. (08.00.00 6).* <http://www.jmveindia.com/journal/JULY-SEPT>.
10. Зарецкая В.Г., Титкова И.К. Диверсификация экономики российских регионов: измерения и тенденции. // Журнал «Экономика». 2017 г. Стр. 223.
11. Панов М.М. Оценка деятельности и система управления компанией на основе KPI. – М.: Инфра-М, 2013 г. Стр 3.
12. Смагулов А.С. "Факторы влияющие на повышение эффективности промышленного предприятия" статья. // Журнал "Экономические науки". Выпуск №2 (33). Часть 3. 2015 год.
13. Чиркунова Е.К. Теоретические основы инновационного управления проблемным объектом. // Экономика и управление собственностью. 2014. № 3. С. 25-48.